

המזכירות הפדגוגית

מרכז החינוך העצמאי

לתלמודי תורה ובתי ספר בית יעקב בארץ ישראל
המשרד הראשי : אדוניהו הכהן 17, ירושלים
ת.ד. 6068, טל: 5890652 – 02, פקס: 5890686 - 02

בס"ד

אדר תש"ע

לכבוד
מנהל/ת בית הספר
צוות ההוראה
כאן

"בראש כל מועדות נשאת פסח"

מבוא

"מתוך שלושים יום קודם החג", לומדים בבתי הספר ששה עשר ימים בלבד !

ענייני הפסח חשובים, רבים ועתירי פרטים, ורק בתכנון וניצול מרביים של החומר והזמן, נוכל להקיפם.

כדי לסייע בידי צוותות ההוראה, מוגשת בזה תוכנית לימודים, המנסה לגעת בכל הנושאים, בהתפלגות לפי כיתות.

כדאי שגם המורות המקצועיות תהיינה שותפות להוראת הנושאים.

המגמה המוליכה את התכנית היא; שבמהלך שמונה שנות לימודיה, תיפגש התלמידה עם כל נושא בצורה יסודית, לפחות פעם אחת, ותחזור על מגוון הנושאים מידי שנה - שנתיים, בצורה ספיראלית.

אחרי עיון, יתאים כל בית ספר את התוכנית לצרכיו, בהתחשב ברקע של התלמידות, בידיעות המוקדמות שלהן, ובמידה בה הן מסוגלות לחזור ולהשלים ידע באופן עצמאי.

בברכת

"וכימי צאתנו מארץ מצרים אראנו נפלאות"

הפיקוח

מושגים:

להלן רשימת המושגים אותם נזכיר במהלך לימוד ענייני הפסח. יש לתת את הדעת ולבדוק, כי מושגים אלו אמנם נהירים לתלמידות, ולא לקבלם כמובנים מאליהם.

מיום שלנו	חודש ניסן - שמותיו, מזלו והמשמעויות שלהם.
מצות יד, מכונה, פשוטה, שמורה.	תענית צדיקים
חמץ בעין	תענית בכורות
חמץ שעבר עליו הפסח	קמחא דפסחא
ארבע כוסות	שבת הגדול
ליל שימורים	בדיקת חמץ
עלילת דם	מכירת חמץ
	ביעור חמץ

השקפה:

ברשימה הבאה יש הצעות לנושאים שחשוב ללבן עם התלמידות: בכל בית ספר ימצאו, בודאי, נושאים נוספים ואחרים שלימודם חשוב ומתאים לאוכלוסייה הבית ספרית.

כיתה ג' -	חודש ניסן : מזלו, שמותיו, סגולתו לגאולה פסח - בני ישראל בני מלכים תכלית יציאת מצרים היא קבלת התורה, וכל הנסים מובילים לאמונה
כיתה ד' -	הקשר בין פורים לפסח - הצום שגזרה אסתר החל ב"ד בניסן בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל ליל הסדר - ליל שימורים
כיתה ה' -	א' בניסן - נטל עשר עטרות ראש השנה לחמישה דברים בזכות שלא שינו "והגדת לבנך" - החינוך לאמונה בליל החג מסוגל לגאולה. ראשית הגאולה בימי עזרא ונחמיה נסים וגאולות בימי הפסח, בתולדות עם ישראל חשיבות ההקפדה על מנהגי בית אבא, איש לפי מסורתו. בזכות נשים צדקניות
כיתה ו' -	חמץ - כסמל לטעון תיקון בנפש היהודי סגוליות החודש - להתחדשות "זכר ליציאת מצרים" - "היום הזה נהיית לעם" מעבדות לחרות - הנסים שפעלו על נפשות יוצאי מצרים כדי להופכם לבני חורין - לעבדים להשי"ת
כיתה ח' -	הקושיות ככלי לעורר את הבנים לאמונה והגדת לבנך - העברת המסורת היהודית מאב לבן, היא הבסיס לאמונה שיר השירים - קדש קדשים, הקשר בין שיר השירים לפסח. רק "החופשי מרעבון תאוותיו" יכול להיות עבד ה'

דינים

כיתה ג' -	ברכת האילנות הגדרת החמץ והדרכה לביעורו מהבית
כיתה ד' -	דיני ליל הסדר (מתוך סימן קי"ט, בהתאמה) "שלושים יום קודם הפסח" - הצורך ללמוד ולשנן את הלכות הפסח מידי שנה .

- כיתה ה' - בדיקת חמץ - זמנה, המקומות הדורשים בדיקה, נר הבדיקה, (סימן קי"א; א-י) דיני ערב הפסח, (סימן קי"ג; א-ז) שמחת יום טוב, (סימן ק"ג; א-ג, ח-יב) ביטול החמץ - "כל חמירא וחמיעא" - נאמר פעמיים, בערב ובבוקר. (מדוע בארמית? התרגום ללשון הקודש).
ביעור החמץ; מצוות עשה לבער החמץ מחצות היום ומעלה. (סימן קי"א).
חמץ שעבר עליו הפסח
דיני חול המועד (סימן ק"ד; א - ו)
- כיתה ו' - מצווה למנות החודשים למניין חודשי התורה (בשטרות, במסמכים) הגדרת החמץ, החמץ אסור אפי' במשהו, חומרות המרחיקות מחשש חמץ (סימן קי"ב).
ביעור מעשרות, וידוי מעשרות - בשנים ד' ו - ז' לשמיטה
דיני שמחת יום טוב, (סימן ק"ג)
דיני חול המועד (סימן ק"ד; ז-ט, קה, קו)
דיני ספירת העומר - אם יש עדיים מקום להספיק (ברכת החמה)
- כיתה ז' - הכשרת המטבח - כבולעו כך פולטו, הגעלת כלים, ליבון, השרייה, עירוי, (סימן קט"ז) מכירת החמץ, מה אפשר / צריך למכור? מתי מוכרים, איך נוהגים במקומות המכורים. הצנעת כלי החמץ.
עירוב חצרות לכל שבתות השנה וימים טובים. מצוות חכמים, מתיקון של שלמה המלך ובית דינו.
עירוב תבשילין בשנה בה חל יו"ט בערב שב"ק
סדר ליל הפסח - (סימן קי"ט)
- כיתה ח' - מצוות עשה - לבער את החמץ מהעולם, מחצות י"ד ומעלה לאכול מצה
מצוות ל"ת - שלא לאכול חמץ, ביום י"ד מחצות היום
שלא יראה לו חמץ כל שבעת ימי הפסח
שלא ימצא חמץ ברשותו כל שבעת ימי החג
שלא לאכול חמץ כל שבעת הימים
שלא לאכול תערובת חמץ כל שבעת ימי הפסח
דיני עירוב תבשילין (סימן ק"ב)
דין הכנה מיו"ט ראשון ליו"ט שני או לחול (סימן ק"א)
דינים מלוקטים לפסח (סימן קי"ז)
דיני הכנת הסדר (סימן קי"ח)
דברים האסורים בחוה"מ משום טרחה (סימן ק"ה)
אתגר - עיון במקורות בתורה בקשר למצוות

תפילה

מערב פסח ובכל ימי הפסח אין אומרים "מזמור לתודה"
ברכות הנשים בהדלקת הנרות
בערבית - תפילת עמידה של שלושה רגלים, ומזכירים "חג המצות" (אם חל בשבת - מוסיפים מעניין השבת)
שחרית - של יו"ט (בשבת כנ"ל)
תפילת טל
מוסף של שלושה רגלים, והזכרת "חג המצות הזה זמן חרותנו" (אם חל בשבת מוסיפים "שבתות למנוחה" ו"באהבה")
במנוחה - תפילה לשלושה רגלים.
במוצאי החג מתחילים לספור את העומר (ולכן מקדימים להתפלל)
חול המועד - מוסיפים בשמו"ע "יעלה ויבוא", חצי הלל, תפילת מוסף.

הדברים שיש להכין בערב פסח מבעוד יום :

מצות, יין, מרור, חרוסת, כרפס, מי מלח, זרוע, ביצה

בכיתות א' - ב': הזכרת פרטים תוך מלאכת הציור וההדבקה

בכיתות ג' - ד' : ===

בכיתה ה' : הסברת הסיבות והסמליות

בכיתה ו' : סדר הקערה, תוך התייחסות למנהגים השונים והדגשת השמירה על מנהגי האבות.

בכיתה ז' : מצוות דאורייתא, דרבנן, ותקנות חכמים, מסביב לקערת הסדר:

דאורייתא - אכילת כזית מצה, ספור יציאת מצרים

דרבנן - כזית מצה לכורך, מצה לאפיקומן, מרור, יין ל-4 כוסות

בכיתה ח' : תקנת חכמים - הסבה לשמאל, טיבולים, מרור בכורך, כוס של אליהו הוראות מעשיות להכנת הקערה

מנהגים:

בהקשרים המתאימים, יש מן הטעם לדבר על מנהגים שהתקבלו בעם ישראל, ולהסביר את טעמם ושורשם:

דרשות שבת הגדול, חלת עניים, אמירת ההגדה בשבת הגדול, פוסקים לומר "ברכי נפשי"

הטמנת פתיתי חמץ לפני בדיקת חמץ

מנהגי חומרה בהרחקה מחשש חמץ

הגדרות של חשש חמץ - קטניות, שרויה

אפיית מצות מצווה, בשעה שהחמץ אסור כבר בהנאה

אמירת סדר קרבן פסח, במנחה של ער"פ,

הלל שלם בציבור, אחר ערבית בליל החג.

שתיית יין אדום בליל הסדר

עריכת השלחן בכלים נאים ביותר, כמנהג מלכים

לבישת בגד לבן (קיטל)בליל הסדר

חלוקת קליות ואגוזים לילדים כדי לעוררם שישאלו

אמירת "שיר השירים", אחר הסדר "עד שתחטפנו שינה"

בק"ש שעל המיטה- אומרים רק פרשה ראשונה וברכת המפיל

לאחר הפסח מתחילים לומר "פרקי אבות"

הגדה של פסח

כיתות א' - ב' : הלימוד יהיה בעיקר חווייתי ובנוי על שירת ההגדה והסבר בסיסי של הרעיון :

סיומי הסדר, מה נשתנה, והיא שעמדה, עשר המכות, אחד מי יודע, חד גדיא

בכיתות הביניים ומעלה:

ננסה להתמקד בכל שנה בקטעים מסוימים ולהסבירם בהרחבה, ונחזור על הקטעים האחרים

כדי לרענן את הזיכרון.

בחירת הקטעים הביאה בחשבון, שהילדות הצעירות ערניות בתחילת הסדר ולכן, כדאי להכין לקראת הבנת תחילת ההגדה

כיתה ג' : הא לחמא עניא, עבדים היינו, ארבעה בנים, ברוך שומר הבטחתו

כיתה ד' : מעשה ברבי אליעזר, אמר רבי אלעזר, צא ולמד, עד ונצעק אל ה'.

כיתה ה' : חשבון המכות במצרים ועל הים, וישמע ה' קולנו, כמה מעלות טובות, פסח,

מצה ומרור בכל דור ודור.

כיתה ו' : מבנה ההגדה

גירויים - מעשים ואמירות המעוררים את פליאת הילדים

השאלות - הבנים מתעוררים ושואלים

הרקע - הבנת שרשרת האירועים שקדמו ליצי"מ
התשובות - לבנים החכם והתם
ההודיה על הנס והחיוב לספר ביצי"מ בלילה זה
התשובה לבן הרשע
הלל - אמירת הלל המצרי על שני חלקיו, כולל ברכת הגאולה והשיר
הסעודה - מצוותיה ועשיותיה, שכולן מעין ההגדה
השיר והשבח - פיוטי הראשונים המשבחים את ה' ומתארים את גודל הנס
והלילה
עיקר הלילה - מדרשים על יציאת מצרים
עיון בהגדה תוך התייחסות לחלקיה השונים, והעמקה לפי הזמן ורמת
התלמידות.

כיתה ז' :

כיתה ח' :

פרשת השבוע:

פרשת החודש
קריאה בתורה בפרשת הנשיאים, כל נשיא ביומו
הפטרת שבת הגדול "וערבה לה", "הנה אנכי שולח לכם".

כיתה ז' :

היסטוריה:

ערבי פסחים מזכים את ישראל עם קדושים, במצוות רבות. גם המושגים הקשורים לימים אלו, רבים.
טוב נעשה באם נצליח לארגן לתלמידות את ענייני הפסח לפי סדרם.
לתלמידות הצעירות אפשר להכין "לוח ניסן", במתכונת של לוח השנה, ובו הן תמלאנה את המיוחד
לכל יום. אפשר גם להכין מקום שיכיל רשימת הכנות המתוכננות ליום זה,
ולהדריך להתכונן לחג מתוך תכנון ומחשבה.
לבנות הכיתות הגבוהות, נכין סרגל היסטורי. בדיקות בשטח הוכיחו, כי גם אם התלמידות יודעות את
האירועים, הן מתקשות לארגן אותם לפי סדר כרונולוגי, שמטבע הדברים
נותן להתרחשויות את משמעויותיהן.
שיעורי היסטוריה של ערב פסח, טוב שיוקדשו להשלמת ההבנה ההיסטורית של המהלכים שהביאו
לגלות ולגאולה.
בכיתה ו' - (הלומדת בחומש בראשית) נזכיר המאורעות מברית בין הבתרים ועד ליציאת
מצרים, לפי סדר השנים מבריאת העולם.
כדאי לצרף את הדפים 21 - 23 מהלקט "בראש כל מועדות נשאת פסח" - המצוי במרפ"ד הממוחשב
של החינוך העצמאי (אפשר להוריד בכל בית ספר).
בכיתה ז': (הלומדת חומש שמות) נפרט את סדר המאורעות הקשורים ליציאת מצרים.
מי' בניסן ועד מתן תורה. אם הזמן מאפשר, כדאי להמשיך עד הכניסה לארץ
בימי יהושע. (נס בקיעת הירדן, היה בי' בניסן).
בכיתה ח': (הלומדת חומש שמות) תיאור סדר הקרבת קרבן פסח בזמן שבית המקדש
היה קיים, מתוך תיאורו של עד הראיה, כמובא בספר התודעה עמוד פ"א.

ספרות:

נעסוק בסיפורים וקטעי שירה העוסקים בימי ההכנה לחג ובאווירת החג
ובקדושתו.
פסחים מתוך קושי ומסירות, עלילות דם וסיפורי הצלה ופדות.
פיוטי ההגדה - תוכן וצורה, אחר הדגשת ערכם וחשיבותם של הפיוטים.

כיתות ג' - ד' :

כיתות ה' - ו' :

כיתות ז' - ח' :